Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi – Journal of Social Sciences
Cilt / Volume: 2010-1 Sayı / Issue: 20

# ULUSLARARASI İNŞAAT SÖZLEŞMESİ MODELİ OLARAK FIDIC İNŞAAT İŞLERİ SÖZLEŞME ŞARTLARI

**Yrd. Doç. Dr. Tunay KÖKSAL***

**Özet**

İnşaat projelerine ilişkin uyuşmazlıkların hızlı, hatta mümkünse çıktığı anda şantiyede çözülebilmesini temin edebilecek alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmalarına, özellikle de uluslararası inşaat projelerinde inşaat sektörünün ihtiyacı bulunmaktadır. Modern bir ihale sistemi, başvuran isteklilerin etkili bir ön yeterlilik değerlendirrnesine alınmasıyla başlamalı ve yüksek kaliteli ihale dökümanlarına dayanan bir ihale prosedürü ve işveren ile müteahhit arasında gelecekteki muhtemel riskleri adil olarak dağıtan dengeli sözleşme şartları ile devam etmelidir.

**Abstract:**

Construction Industry needs alternative dispute settlement mechanisms which are able to solve rapidly the disputes relating to especially international construction projects, even in the construction site as far as they emerge. A modern tender system shall begin with an efficient evaluation of the pre-qualification of applicants, and proceed with a tender procedure based on high quality tender documents, and carry on with the balanced conditions of contract which fairly distributes possible risks of future among the employer and the contractor.

## Giriş

Ülkemizde bir şahsın arsasının üzerine bir kaç dairelik apartman yaparak işe başlayan yap-satçı müteahhitler ile halen dünyanın her yerinde en son teknolojileri kullanarak mühendislik şaheseri inşaat eserlerini vücuda getiren uluslararası inşaat firmalarımız bir anlamda aynı kefeye konulmak suretiyle her ikisi de "müteahhit" adı altında değerlendirilmektedir.

Bu makalede, FIDIC tip sözleşme ve şartnamelerinin içeriği ayrıntılı biçimde incelendikten sonra, uluslararası inşaat işleri için FIDIC modeline uygun bir genel müteahhitlik sözleşmesi modeli önerisine yer verilmektedir.

* Atılım Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve Lojistik Hukuku Öğretim Üyesi.

## A. Genel Olarak FIDIC

"1913 yılında İsviçrenin Lozan kentinde kurulmuş bulunan "Fédération Internationale des Ingéniurs Conseils" (Müşavir Mühendisler Uluslararası Federasyonu) ve "Fédération Internationale du Bátiment et des Travaux Publics" (Konut ve Bayındırlık İşleri Uluslararsı Federasyonu) adlı iki meslek örgütü, FIDIC Tip Sözleşmelerini müştereken hazırlayarak 1957 yılında ilk baskısını yapmışlardır" (Türegün, a.g.e., s.254).

FIDIC'in üyeleri, Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği de dahil 67 ülkenin ulusal müşavir mühendis birlikleridir. Federasyon, dünya teknik müşavirlik kurallarını hazırlamakta ve ilgili dökümanları yayınlamaktadır.

EFCA (Avrupa Müşavir Mühendis Birlikleri Federasyonu), 1992 yılında kurulmuştur ve 24 Avrupa ülkesinden 25 ulusal müşavir mühendis birliğini çatısı altında toplamaktadır. Bağımsız bir mesleki organizasyon olan EFCA, müşavir mühendislik-mimarlık hizmetlerini etkileyen direktiflerin ve tüzüklerin hazırlanması, meslek ve toplum için adil olabilmesi için Avrupa Birliğini temsil eden organizasyonlarla sürekli iletişim içindedir.

"FIDIC Tip Sözleşmeleri, 1969 yılında "Asya ve Batı Pasifik Müteahhitleri Birlikleri Uluslararası Federasyonu" tarafından ve 1971 yılında "Amerika Birleşik Devletleri Genel Müteahhitler Birliği" ve "Uluslararası Amerikan İnşaat Endüstrisi Federasyonu" tarafından kabul ve tasdik protokollerinin imzalanması sonucunda kesin biçimde uluslararası bir hüviyete kavuşmuştur" (Türegün, a.g.e., s.254).

FIDIC sözleşmelerinin ilk baskısından sonra, zaman içerisinde uygulamanın getirdiği tecrübeler sonucunda bazı önemli değişiklikleri içeren yeni baskıları yayınlanmıştır. FIDIC, kendi tip sözleşmelerini hazırlarken İngiltere'deki "Institute of Civil Engineers" (ICE) tarafından 1945 yılında ilk baskısı yayınlanmış olan tip sözleşmelerden esinlenmiştir. Benzer biçimde ICE, 1991 yılında 6'ncı baskısını yayınlandığı tip sözleşmelerini hazırlarken, FIDIC'in 1987'de yayınlanan 4'üncü baskı tip sözleşmelerinden esinlenmiştir (Türegün, a.g.e., s.254; bu konuda bkz. Corbett, E.C.: 4'üncü FIDIC Pratik Hukuk Klavuzu). Diğer bir deyişle, İngilizlerin Tip ICE sözleşmeleri ve İsviçrelilerin Tip FIDIC sözleşmeleri, hemen hemen aynı hükümleri içeren inşaat sözleşmeleridir.

Teknik şartname ve çizimlerde inşaat işlerinin kapsam ve niteliği açık bir şekilde tanımlandığı gibi, yapım işlerinin hukuki dayanağını oluşturan inşaat projesinin istenen zamanda ve bütçe dahilinde tamamlanabilmesi için her aşamanın nasıl gerçekleştirileceği, risk ve sorumlulukların neler olduğu açık ve kesin bir şekilde tanımlanmalıdır. 1987 yılında yayınlanan ve "Kırmızı Kitap" olarak bilinen FIDIC İnşaat İşleri İdari Şartnamesinin 4'üncü baskısı, uluslararası inşaat işlerinde çok yaygın bir biçimde kullanılmakta olup,

müteahhit ile iş sahibi arasında adil bir risk dengesi kurduğundan dolayı, dünya çapında çok sayıda büyük ölçekli altyapı projesinin başarıyla tamamlanmasına katkı sağlamıştır.

FIDIC'in 1987 baskı İnşaat İşleri İdari Şartnamesi, 1996 yılında değişikliğe uğrayarak, yapım işlerinin yürütülmesi sırasında sözleşme tarafları arasında doğan anlaşmazlıkların çözümünde bir araç olarak kullanılacak olan Anlaşmazlık Çözüm Kurulunu düzenleyen bir ek yayınlanmıştır. Zira, son zamanlarda uygulamada gözlemlendiği üzere, işveren idareler sözleşmelere özel koşullar eklemek suretiyle taraflar arasında başlangıçta sağlanmış bulunan risk dengesini müteahhit aleyhine bozacak uygulamalara yaygın biçimde başvurmaya başlamışlardır. Bu türden uygulamalar ise, kaçınılmaz olarak sözleşmenin yürürlüğü süresince işveren idare ile müteahhit arasında uzun süren anlaşmazlıkların doğmasına yol açmaktadır.

1972 yılından beri yurt dışında inşaat projeleri üstlenmekte olan müteahhitlik firmalarımız, gerek katıldıkları uluslararası rekabete açık ihalelerde ve gerekse yabancı bir ülkede işveren idare ile inşaat sözleşmesi aktederlerken, karşılarına çoğu zaman FIDIC Tip Sözleşmeleri ve Şartnameleri çıkmaktadır. Ayrıca, gerek yabancı sermayedarların ülkemizde yapmakta oldukları yatırımın inşaat bölümü ile ilgili yapım sözleşmelerinin, gerekse Dünya Bankası ve benzeri uluslararası kredi kuruluşlarından veya yabancı bankaların kurduğu kredi konsorsiyumlarından sağlanan kredilerle yapılacak inşaat işleri ile ilgili inşaat sözleşmelerinin FIDIC tip sözleşmelerini esas almaları, çoğu zaman yabancı işveren ve uluslararası kredi kuruluşları tarafından talep edilmektedir.

"Ayrıca, FIDIC tip sözleşmelerinin uluslararası karakteri, bu sözleşmelerin sadece uluslararası ihalelerde kullanılmasını veya ulusal ihalelerde kullanılmamasını gerektirmemektedir. Nitekim bazen de, uluslararası olarak ihaleye çıkartılarak FIDIC sözleşmelerinin uygulanması öngörülmüş ihalelerde, ihaleyi kazanacak müteahhidin yerli veya yabancı olması durumuna göre, işverenin FIDIC şartları üzerinde oynadığı hallere rastlanmıştır. Bu durumla ilgili bir örnek olay, Erzincan Depremi Rehabilitasyon ve Yeniden Yapılandırma Projesinde yaşanmıştır. Bu projede FIDIC'in "Mühendis Kararları" başlıklı mühendis kararlarına karşı işverenin veya müteahhidin hakeme gitme prosedürünü düzenleyen 67.1'nci maddesi, "ihtilafların halli" başlığı altına sokulmak suretiyle, müteahhit veya sorumlu ortağı yabancı ise ihtilafın Uluslararsı Ticaret Odası (ICC)'nın Tahkim Kurallarına göre hakem mahkemesinde; eğer müteahhit Türk firması ise Ankara mahkemelerinde halledilmesi yolunda değişik bir usul yaratılmıştır. Bu projede, Erzincan'da Türk müteahhitleri, FIDIC şartları dahilinde inşaat işlerini tamamlamışlar ve netice itibariyle FIDIC sözleşmesi uluslararası bir inşaat işinin değil, başlangıçta uluslararası olarak ihaleye çıkmış fakat neticede ulusal ihaleye dönüşmüş bir inşaat projesinin sözleşmesi olarak uygulanmıştır" (Türegün,

a.g.e., s.255).

FIDIC, 1999 yılında İnşaat İşleri İdari Şartnamesinin 5.baskısını yayınlamıştır. FIDIC, 1999 yılında şartnamelerin sistematiğinde bazı değişiklikler yaparak inşaat sözleşmeleri için dört örnek şartname yayınlamıştır. Bu dört şartname de 20'şer madde olarak düzenlenmiştir. Hiçbiri henüz Türkçe'ye çevrilmemiş olan bu kitaplardan en çok bilineni ve kullanılanı 5'inci baskısı yapılan kırmızı kitaptır. FIDIC'in 1999 baskı örnek şartnameleri aşağıdaki gibidir:

**İnşaat İşleri İçin Sözleşme Şartları**

**1. İnşaat İşleri İdari Şartnamesi (Conditions of Contract for Construction):** "Kırmızı Kitap" da denilen bu şartname, ihale ve inşaat sözleşmesinin temel ilkelerini tespit etmektedir. Bu şartnamede işin projesinin işveren tarafından hazırlanıp veya hazırlatılıp müteahhide inşaat işinin yapıtırılması öngörülmektedir.

**2. (Endüstriyel) Tesis ve Tasarla-Yap Modeli İşler için İnşaat Sözleşmesi Şartları (Conditions of Contract for Plant and Design-Build):** "Sarı Kitap" da denilen bu şartname, tasarımı ve inşaatı veya montajı müteahhit tarafından yapılacak olan yapım ve mühendislik işlerinde kullanılmak için hazırlanmıştır.

**3. Mühendislik, Satın Alma, Yapım/Anahtar Teslimi Projeler için İnşaat Sözleşmesi Şartları (Conditions of Contract for EPC/ Turnkey):** "Gümüş Kitap" da denilen bu şartname, enerji santrali, fabrika veya arıtma tesisi gibi anahtar teslimi yapılacak işler için önerilmektedir.

**4. Kısa Sözleşme (Short Form of Contract):** "Yeşil Kitap" da denilen bu şartname, önceki şartnamelere göre farklı bir düzenleme öngörmektedir. Bu farklı düzenlemeye göre FIDIC, sözleşme bedeli 500.000 ABD Dolarından daha az olan ve 6 ayda bitirilmesi öngörülen bina veya herhangi bir mühendislik işi için kontrolörlük hizmetlerinin işveren idare tarafından yapılabileceğini kabul etmek suretiyle, inşaat işinin kontrolörlüğü için müşavir mühendis istihdamını zorunlu kılmamıştır.

Yukarıda kısaca tanıtılan kitaplar (şartnameler) iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, sözleşmelerde yer verilmesi gereken genel ilkelere yer verirken; ikinci kısım ise, her ihalede işin özelliği esas alınarak birinci kısma uygun olarak hazırlanacak özel şartların hazırlanmasına rehberlik edecek niteliktedir. Yapılan değişiklikler ile şartnameler sistematik olarak hem birbirlerine daha uyumlu hale getirilerek, birinci kısımları 20 madde olarak düzenlenmiş hem de ikinci kısımları madde ve başlık olarak birinci kısım ile ilişkilendirilmiştir.

Ülkemizdeki yapım işlerinde daha çok Kırmızı Kitap uygulanmaktadır.

EIC'ye göre, uluslararası finans kuruluşları ve kalkınma bankaları; yalnızca tasarım, fiziksel engeller, yapılacak işin miktarı, sözleşme teminatlarının tutarı ve geçerlilik süreleri, belgelendirme yöntemleri ve ödeme koşulları gibi anahtar unsurlarda işveren ile müteahhit arasında dengeli bir risk dağılımı sağlamış olan yapım sözleşmelerini kullanmalıdır (EIC, Mavi Kitap, s.29).

Uluslararası finans kuruluşlarının standart ihale belgeleri ve FIDIC standart sözleşme belgeleri gibi standart sözleşme koşullarının uygulanmasını talep ettiği durumlarda, ihale kurallarının işveren idareyi genel şartlardan sapmamak hususunda yükümlü tutması çok önemlidir. Çünkü bu genel şartlar büyük ölçüde dengeli bir risk dağılımı sağlamaktadır (EIC, Mavi Kitap, s.29).

FIDIC 1999 EPC/Anahtar Teslim Projeler için Sözleşme Şartları (Gümüş Kitap)'nın uygulanması halinde, bu standart sözleşme şekli, geleneksel dengeli risk paylaşımı yaklaşımından farklı olup; bu nedenle çoğu durumda uygulanabilir değildir.

FIDIC'in 1999 yılında yayınlanan 5'inci baskı standart sözleşme şekillerini esas alan ve dengeli risk dağılımı sağlayan yapım sözleşmelerinin geliştirilmesi amacıyla EIC, "FIDIC 1999 Yeni Kitapları için EIC Müteahhit Klavuzu" başlıklı bir seri kitap yayınlamıştır. Bu EIC Klavuzları, FIDIC standart sözleşmelerinin belli başlı risklerine ve eksikliklerine değinmek suretiyle, bir sözleşmenin yürürlüğe girmesinden önce kullanılmak üzere müteahhitler ve sözleşmenin diğer tarafları için faydalı bir kontrol listesi sunmaktadır.

Ayrıca, sözleşme şartları arasında, taraflarca zorunlu kabul edilecek bağlayıcı bir Anlaşmazlıkların Halli Kurulu ve uluslararası tahkimin kullanılması yönünde hükümler yer almalıdır. Bu hükümler dava sürecinin bertaraf edilebilmesi açısından işveren idareler ve müteahhitler için uygun araçlardır. Uluslararası tahkim yolunun seçilmesi halinde ise, uluslararası tahkim tarafından verilen karar, işveren idarenin bağlı bulunduğu devletin yetkililerinin onayına tabi olmamalıdır. Ancak, bu hususta önemli bir sorun, çok sayıda gelişmekte olan ülkenin halen 1958 tarihli "Yabancı Tahkim Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin New York Sözleşmesi"ni onaylamamış olmasıdır. Kaldı ki, onaylamış olsalar bile kimi zaman bu ülkeler, tahkim kararlarını tanımamaktadırlar. EIC'nin önerisi, krediyi alan ülkenin yaptığı kredi anlaşmalarına, "kredi alan ülkenin, tahkim kararlarını nihai ve geri dönülmez olarak kabul edeceği" hükmünün ilave edilmesidir. Kaldı ki, bu türden özel bir hükmün kredi sözleşmesine konulmasına rağmen "ulusal mevzuatın uluslararası anlaşmalara göre öncelikle geçerli olduğu" ileri sürülerek tahkim kararının tartışılacağı durumlar yine de ortaya çıkabilir. Böyle bir durumun ortaya çıkması halinde, proje kredisini sağlayan uluslararası finans

kuruluşları, krediyi alan ülkeye doğrudan müdahele etmeye hazırlıklı olmalıdırlar (EIC, a.g.e., s.30).

Sözleşme özel şartları, yalnızca projeyi ve ilgili ülkenin özel koşullarını düzenlemek amacıyla kullanılmalı ve bazen uygulamada rastlanıldığı gibi, riskleri yeniden dağıtmak için kullanılmamalıdır. Bu amaçla, proje finansörü uluslararası kuruluşlar tarafından kredi anlaşmalarına "özel şartlara hüküm eklenerek genel şartlarda belirtilen risk dağılımından sapma yapılamayacağı" şartı konulmalıdır. Ayrıca, proje finansörü uluslararası kuruluşlar, bu türden sapmalar içeren ihale belgelerini onaylamamalı ve sonuç olarak işveren idareler, sapmaların meydana gelmeyeceğine dayanarak teklif veren müteahhitleri ihaleden men etmemelidirler (EIC, a.g.e., s.30).

Ayrıca, FIDIC şartnameleri ile tanımlanan ihale eki, uluslararası standartlar uyarınca doldurulmalı ve maktu zararlar, kesin teminatlar ve benzeri hususlar için müteahhide ek yük getirilmemelidir (EIC, a.g.e., s.30).

## B. FIDIC Şartnamelerinin Kısımları ve Öngördükleri İnşaat Sözleşmesi Biçimi

"FIDIC Başkanı Julian S.Tritton, şartnamenin 1957 yılında yayınlanan ilk baskısının tanıtımında FIDIC şartnamelerinin amacını, "risklerin iş sahibi ile müteahhit arasında adilane biçimde dağılımını sağlamak" olarak ifade etmiştir. Bu bağlamda, FIDIC şartnamelerininin bir denge kurmayı, hatta ağırlıklı olarak müteahhidin işveren karşısında ezilmesini önlemeyi hedeflediği gözlemlenmektedir" (Türegün, a.g.e., s.256).

Bu çalışmada, FIDIC Şartnameleri arasında temel kitap niteliğinde olan "İnşaat İşleri İdari Şartnamesi" (Kırmızı Kitap)'nin gerek yurt dışında Türk müteahhitlerinin katıldığı uluslararası ihalelerde gerekse ülkemizdeki uluslararası ihalelerde ağırlıklı olarak örnek alınan 1987 tarihli 4'üncü baskısı incelemeye esas alınmıştır. Ancak yeri geldikçe, henüz Türkçe'ye çevrilmemiş olan 1999 yılında yayınlanan 5'inci baskı Kırmızı Kitaptaki düzenlemeler hakkında da açıklamalara yer verilmiştir.

"Tritton, inşaat sözleşmelerinin dünyadaki tatbikatından edinilen tecrübelerin bir ürünü olan FIDIC şartnamelerinin birçok hükümlerinin istikrarlı şekilde uygulanan genel hükümler olduğunu, bazı hükümlerin ise inşaat işinin bulunduğu mahal ve şartlara göre zaruri olarak değişeceklerini ve bu nedenle FIDIC şartnamelerinin birincisi Genel Şartlar, ikincisi ise Özel Uygulama Şartları olmak üzere iki kısımdan oluştuğunu açıklamıştır" (Türegün, a.g.e., s.256).

"Bu iki kısma daha sonra özellikle liman inşaatlarında bahis konusu olacak olan "Tarama ve Dolgu' işleriyle ilgili olarak bir üçüncü kısım ilave edilmiştir ki, bu kısım bazen de ikinci kısmın sonunda yer almaktadır. Bu

üçüncü kısımda, birinci ve ikinci kısımlarda yer alan ve tarama ve dolgu faaliyetlerinin özellikleri ile bağdaşmayan bazı hükümlerin ne şekilde değiştirileceği ve yerlerine ne gibi hükümler konulabileceği açıklanmıştır" (Türegün, a.g.e., s.256). Ancak, bu üçüncü kısmın tatbikatı nadir olduğu için, içeriğine bu çalışmanın kapsamında yer verilmeyecektir. FIDIC ayrıca teklif (tender) ve ekini, kısa bir standart sözleşme metnini de hazırlamıştır.

"FIDIC Şartnamelerinin birinci ve ikinci kısımlarını birbirlerinden ayırmak mümkün değildir. Uluslararası kabul görmüş ana kurallar ile teçhiz edilmiş olan birinci kısım ile, işin yapılacağı yerdeki jeolojik şartların yanısıra o ülkedeki sosyo-ekonomik şartları, işverenin işe müdahale arzusunun sınırlarını, işin tamamının veya kısım kısım teslimi gibi değişken şartları içeren ikinci kısım, birlikte tek bir FIDIC şartnamesini oluşturmaktadır" (Türegün, a.g.e., s.257).

"FIDIC, mahalli şartlara uygun hale getirilmeleri için ikinci kısımda yapılacak değişikliklerin hangi birinci kısım maddelerine yönelik olmaları gerektiğini tavsiye mahiyetinde gösteren bir ikinci kısım da yayınlamıştır. Ancak uygulama göstermektedir ki, Kısım II Özel Uygulama Şartları, yerel şartların gerektirdiği özel şartlar olarak değil, işverenin kendi arzu ve iradesi doğrultusunda Kısım I Genel Şartlarda kendisinin lehine yapmak istediği tüm değişiklikleri içeren şartlar olarak karşımıza çıkmaktadır" (Türegün, a.g.e., s.257).

Birinci kısım "Genel İdari Şartname" başlığı altında 72 madde ve bu maddelerin 160 alt maddesinden oluşmaktadır. Bu kısımda bir inşaat sözleşmesinin nasıl düzenleneceği hakkında temel ilkeler belirlenmiştir.

İkinci kısım ise "Özel İdari Şartname ve Hazırlama İlkeleri" başlığı altında, birinci kısımdaki ilkelerden hareketle, işverenlerin her bir ayrı inşaat sözleşmesinde işin ve yerel şartların gereği nasıl bir düzenleme yapabileceklerini tavsiye niteliğinde örnek olarak açıklamaktadır.

FIDIC şartnamelerinin birinci kısmının sonunda açıkça ikinci kısma atıf yapılarak, bazı maddelere ilave yapılabileceği, bazı maddelerde değişiklik yapılabileceği kabul edilmiştir. Buna ilaveten birinci kısmın mühendisin görevleri ve yetkileri ile ilgili "2.1"inci alt maddesi ile sözleşmenin dili ve uygulanacak hukuk hakkındaki "5.1"inci alt maddesinde ikinci kısma açıkça atıf yapılarak, uygulayıcıların bu maddeleri yapılacak işin özelliğine göre düzenlemeleri istenmiştir.

Taraflar genel şartlarda dahi çıkartma veya eklemeler yapabilirler. Ancak bu durumda FIDIC genel şartlarında iş sahibi-mühendis-müteahhit üçlüsü arasında oluşturulan hassas dengelerin bozulmamasına çalışılmalıdır. FIDIC genel ve özel şartları, inşaat sözleşmelerinde taraf olacaklara tavsiye niteliğinde olup bağlayıcı hukuki değeri yoktur.

Yapılacak ilave ve değişiklikleri, işin niteliğine göre işveren tespit edecektir. İşverenin özel hukuk gerçek kişisi veya tüzel kişisi olması halinde bu hususta önemli bir sorun çıkmaz. Ancak, işverenin kamu hukuku tüzel kişisi olması ve yapılacak inşaat işinin finansmanının şartlı kredi olarak temin edilmiş olması halinde, şartnamenin birinci kısmında değişiklik yapılırken göz önünde tutulması gereken iki önemli husus vardır: Bunlardan birincisi, krediyi sağlayan kuruluşun, şartnamede yapılacak değişiklikleri onaylamasıdır. İkincisi ise, yapılacak değişikliğin kamu yararına olması ve yürürlükteki mevzuat tarafından bu değişikliğe cevaz verilmesidir.

Uluslararası kredi anlaşmalarında kredi sağlayan kuruluşlar, daha başlangıçta ihale işlemlerinin uluslararası rekabete açık bir şekilde ve FIDIC şartnamelerine uygun olarak yapılmasını şart koşsalar bile, temel ilkelere bağlı kalınmak şartıyla, işveren idarenin yaptığı görüşmeler sonunda şartnamelerde birçok değişiklik yapılmasını kabul etmektedirler. Örneğin ülkemizde Karayolları Genel Müdürlüğünün yaptığı birçok ihalede, şartnamelerde birçok değişiklik yapıldığı ve bu ihalelerin karma özellik gösterdiği gözlenmektedir.

FIDIC şartnameleri, temelde bir özel hukuk sözleşmesi olan inşaat sözleşmesinin tabi olacağı hükümleri düzenlediği için tarafların anlaşması şartıyla sözleşme ve şartnamelerde işin her aşamasında değişiklik yapılması söz konusu olabilir. Oysaki kamu adına ihale yapan yetkililer, özel bir işveren değil kamunun temsilcisidirler ve sorumlulukları kamuya karşıdır. FIDIC Genel İdari Şartnamenin (Kırmızı Kitabın) 51-52'nci maddelerinde "iş değişiklikleri" düzenlenmiştir. Bu maddelere göre, mühendis, işe başladıktan sonra önceden öngörülmeyen işle ilgili bir takım yeni imalat ve benzerlerinin yapılmasını müteahhitten isteyebilir. Müteahhit, mühendisin bu taleplerini yerine getirmek zorundadır. Bu hususta müteahhite tanınan itiraz hakkı sınırlıdır.

Birinci kısımda yeralan genel hükümlerin, somut bir inşaat sözleşmesi hazırlanırken eldeki bu sözleşmeye, olayın şartlarına göre adapte edilmesini kolaylaştıran ikinci kısım hükümleri, uygulamasını kolaylaştırdıkları birinci kısım hükümleri ile aynı madde numaralarını taşırlar.

İkinci kısım hükümlerini, genellikle bir açıklama ve çoğu zaman verilen örnekler izlemektedir. Bu biçimdeki bir sunuş, söz konusu inşaat sözleşmesini hazırlayacak kişiler için, standart formun pratikteki kullanımını artırmaktadır.

FIDIC şartnameleri, uluslararası ihale konusu işlerde genel kullanım için tavsiye edilmekle birlikte, ulusal düzeydeki ihalelerde de kullanıma uygundur.

FIDIC şartnameleri hazırlanırken, bazı maddelerin genelde uygulanacağı bazılarının ise işlerin özelliğine ve yerine göre değişikliklere uğratılması gerekeceği kabul edilmiştir. Genel İdari Şartnamede yer verilen genelde uygulanacak maddeler, normal olarak hazırlanan inşaat sözleşmesi metinlerine, hazırlandıkları gibi dahil edilebilmelerini kolaylaştıracak bir

şekilde basılmışlardır.

Genel İdari Şartname, maddelerin karşılıklı numaralanması suretiyle ikinci kısım özel idari şartnameyle bağlantılandırılmış; böylece birinci ve ikinci kısımların birlikte oluşturdukları idari şartname, tarafların haklarının ve görevlerinin tamamını kapsar bir bütünlük kazanmıştır.

İkinci kısım, her özgün sözleşmeye uyacak şekilde özel olarak oluşturulmalıdır. Tarama ve bazı arazi islah işleri söz konusu ise ikinci kısıma özel bir özen gösterilmelidir.

FIDIC Genel İdari Şartname (Birinci Kısım) ve Özel İdari Şartname (İkinci Kısım), tarafların haklarının ve görevlerinin tamamını kapsayan bir bütünlük kazanmıştır. Bu nedenle ikinci kısım için standart bir form üretilmemiştir; zira ikinci kısmın her ihale için ayrıca hazırlanması gerekecektir. Bu bağlamda FIDIC'in yayınladığı Özel İdari Şartname Klavuzunun amacı, çeşitli maddeler için gerekirse seçenekler vermek suretiyle bu konuda yardımcı olmaktır.

İkinci kısım maddelerine aşağıdaki hallerde gerek duyulabilir:

1) Birinci kısımda, ikinci kısımda daha fazla bilgi verilmesinin özellikle istenilmesi, aksi takdirde idari şartnamenin eksik kalacağının belirtilmesi,
2) Birinci kısımda, ikinci kısımda tamamlayıcı bilgilerin verilebileceğinin yoksa idari şartnamenin eksik kalacağının belirtilmesi,
3) İşlerin türünün, özelliklerinin veya yerinin ek madde yahut fıkraları gerektirmesi,
4) İlgili ülkenin kanunlarının yahut istisnai durumların, birinci kısımda yani genel şartlarda değişiklik yapılmasını gerektirmesi.

Bu gibi değişiklikler, ikinci kısımda birinci kısımdaki belli bir maddenin tamamının veya bir bölümünün iptal edileceğini belirtip yerine geçecek maddenin duruma göre tamamını veya o bölümünü vermek suretiyle gerçekleştirilmelidir.

Tarama ve bazı arazi islahı işleri söz konusu ise, ikinci kısıma özel bir dikkat gösterilmesi gerekir. Tarayıcılar, yüklenici donanımını oluşturan pek çok kalemden önemli oranda daha pahalıdırlar; öyle ki, bir tarayıcının sermaye değeri, hizmet edeceği sözleşmenin bedelini genellikle aşabilmektedir. Bu nedenle, tarayıcıların işin niteliğine ve daha önemli diğer faktörlere tabi olmak kaydıyla en ekonomik ve verimli şekilde kullanılması, hem işverenin hem yüklenicinin çıkarına olacaktır. Bu bakımdan, yükleniciye, tarama işlerini haftanın yedi günü gece-gündüz sürdürme izni verilmesi gelenek olmuştur.

Normal inşaat mühendisliğinden bir başka fark da, tarama işlerinde yüklenicinin, Genel İdari Şartnamenin 48'inci maddesine göre onaylanan iş bitirme tarihinden sonra kusurların düzeltilmesinden normal olarak sorumlu tutulmamasıdır.

Tarama ile ilgili bu ve benzeri diğer hususları kapsayan açıklamalar ve örnekler, ikinci kısımda yer almaktadır.

Belli bazı durumlarda ikinci kısımdaki diğer bazı maddelere de ilaveler gerekebilir. Arazi islahı işleri, nitelikçe büyük değişiklikler gösterir; bu nedenle, arazi islahı işleri için de ikinci kısımda tarama için kabul edilenlere benzer değişikliklere gitmenin yahut standart inşaat mühendisliği formunu aynen korumanın uygun olup olmayacağına karar vermeden önce her özel durum ayrıca düşünülüp değerlendirilmelidir.

Bu genel açıklamalardan sonra, FIDIC belgelerinde önerilen model inşaat yapım sözleşmesinin anlaşılması açısından, çalışmamızın bu bölümde FIDIC'in Genel İdari Şartnamesinin önemli maddeleri, halen uygulamada yaygın olarak kullanılan 1987 yılında yayınlanan 4'üncü baskısı esas alınmak suretiyle incelenmekle birlikte, yeri geldikçe 1999 yılında yayınlanan 5'inci baskı ile getirilen değişikliklere de değinilecektir.

## C. FIDIC Genel İdari Şartnamesinin Uygulamada Sık Başvurulan Maddeleri Hakkında Açıklamalar

### 1. Denetim ve Kabul

Ödeme veya kısmi ödemeler genellikle ona dayanarak yapıldığı için bir inşaat sözleşmesinin yönetim sürecinde işin veya tamamlanmış işin ilerleyen safhalarının kabulü önem arz etmektedir. Bu husus, sözleşmede genellikle özel bir özenle düzenlenmektedir. Çoğu zaman inşaat sözleşmeleri, geçici kabul ve kesin kabul hallerini ayrı ayrı düzenlemektedir. Tarafların düzenlemesine göre, mühendis olurunu verecektir ve böylece paranın bir kısmı daha müteahhide ödenir hale gelecektir.

Büyük bir inşaat işini başlangıçtaki orijinal projesine (ve çizimlere) göre gerçekleştirmek çok nadiren mümkün olabildiği için bir inşaat sözleşmesi hükümlerinde sonradan yapılacak değişikliklere, çıkarmalara ve ilavelere ilişkin olarak uygulamada büyük zorluklar doğmaktadır. Bu hususta FIDIC Genel İdari Şartnamesinin 52.1'inci maddesi, oranların ve fiyatların sabit tutulması hakkında detaylı kurallar içermektedir. Bu maddeye göre: "Yukarıdaki 51'inci maddede değinilen tüm değişiklikler ile sözleşme bedeline yapılan ve işbu 52'nci madde uyarınca tespit edilmesi istenilen zamlar (işbu madde kapsamındaki adıyla "miktarı değiştirilen iş"), kontrollükçe de (yani mühendisce de) uygun görülürse sözleşmede verilen fiyatlara ve birim fiyatlara göre değerlendirilir."

Sözleşmede miktarı değiştirilen işe uygulanabilecek fiyat veya birim fiyat yoksa değerlendirme bazı olarak makul olduğu ölçüde, sözleşmedeki bu fiyat ve birim fiyatlar kullanılır; bu da mümkün değilse kontrollüğün, işveren ve yüklenici ile yaptığı danışmalarından sonra kontrollük ile yüklenici arasında uygun fiyatlar veya birim fiyatlar üzerinde bir anlaşmaya varılır.

Anlaşmazlık halinde kontrollük, uygun olduğuna inandığı bu gibi fiyatları veya birim fiyatları saptayarak durumu yükleniciye bildirir, bir kopyasını da işverene iletir. Bu fiyatlar veya birim fiyatlar anlaşma yoluyla kabul edilinceye yahut saptanıncaya kadar kontrollük, mahsuben yapılan ödemelerin 60'ncı madde uyarınca düzenlenen hakedişlere dahil edilebilmesi için, geçici fiyatlar veya birim fiyatlar tespit eder.

## 2. Alt Müteahhitlik (Taşeronluk)

İşverenin icazeti (önceden izni) olmadan müteahhidin sözleşmeyi ve onun bir kısmını başkasına devretmesinin yasak olduğu durumlarda, genellikle müteahhide sözleşmenin belirli bölümlerinin ifasını alt müteahhide (taşerona) devretmesi hususunda izin verilmektedir. Örneğin bir inşaat firması tarafından bir hastane inşaa edilecekse, asıl müteahhidin bu hastanenin röntgen cihazlarının ve diğer klinik ekipmanlarının temini işini bu konuda uzmanlaşmış alt müteahhitlere havale etmesi mümkündür.

FIDIC Şartnamesi, işveren veya mühendis tarafından onaylanmış taşeronlardan "atanmış (isimlendirilmiş) taşeronlar" diyerek bahseder ve Genel İdari Şartanemin 59.5'inci maddesine göre, mühendis işin tamamlandığına ilişkin onay belgesini hazırlayıp vermeden önce, müteahhitten tşeronlara ödeme yaptığını kanıtlamasını isteyebilir ve müteahhidin bu hususu kanıtlayamaması halinde, işveren doğrudan doğruya taşeronlara ödeme yapabilir. (Bkz. Herzfeld, Edgar: "Subcontracts in Long-Term Construction Contracts", [1984] J.B.L, p.226; ayrıca bkz. Herzfeld, Edgar: "Nominated Sub-Contractors", [1985] J.B.L., p.386).

Taraflar, elbette ki, mühendisin veya asıl müteahhidin onay yazısı üzerine, işverenin her zaman taşeronlara doğrudan doğruya ödeme yapacağı hususunda anlaşabilirler.

FIDIC Genel İdari Şartnamesinin 4.1'inci maddesine göre, herhangi bir taşeronun, onun vekillerinin, hizmetindeki personelinin veya işçilerinin eylemlerinden, kusurlarından veya ihmallerinden asıl müteahhit sorumlu olacaktır.

İşveren bazen inşaat işini tek bir müteahhide vermeyip, bütün işin belirli bir parçasından sorumlu olacak değişik sayıdaki müteahhitler ile doğrudan doğruya sözleşme yaparak onları istihdam edebilir. Ayrıca, işverenin,

inşaat işinin birbirini izleyen safhaları için ayrı ayrı müteahhitler ile farklı sözleşmeler yapabilir. "Hızlı yol" (fast trak) sözleşmesi denilen bu yöntem, bütün işin tamamlanması gereken zaman süresini kısaltabilir fakat dikkatli planlama gerektirir ve işin çeşitli safhalarının koordinasyonunda teknik güçlüklere yol açabilir.

## 3. Mühendisin Hukuki Statüsü

FIDIC Şartnamesinin tipik özelliği, sözleşme şartlarının ikinci bölümüne ismi dercedilen bir mühendisin işveren tarafından atanmasını gerektirmesidir. Mühendisin teknik bir uzman olarak fonksiyonu; işin ifasında doğabilecek uyuşmazlıklar hakkında karar vermek, inşaat işinin belirli safhalarının veya tamamının tatmin edici biçimde tamamlandığına ilişkin onay belgesi vermek ve özellikle üzerinde taraflarca anlaşılmış olan sözleşmenin değişikliklerine, ilavelerine ilişkin kararlar vermek gibi hususları kapsamaktadır.

Sözleşmede işveren ve müteahhit tarafından aksi kararlaştırılmış olmadıkça, mühendis işveren tarafından atanacaktır. Bu nedenle, mühendisin sadece işveren ile akdi bir ilişkisi olup; müteahhit ile böyle bir akdi ilişki içerisinde değildir. Fakat mühendis, sadece işverenin çıkarlarını dikkate almak zorunda olan bir işveren temsilcisi değildir. Ancak, hukuki anlamda mühendis, işverenin ajanı olarak düşünülebilir.

Mühendisin işveren ile yaptığı sözleşme, onun işveren ile müteahhit arasında tarafsız bir arabulucu rolünü üstlenmesini gerektirir. Nitekim, FIDIC Genel İdari Şartnamesinin 2.6'ncı maddesine göre, mühendis takdir yetkisini tüm koşulları hesaba katarak ve sözleşme hükümleri çerçevesinde işveren ile müteahhit arasında tarafsız olarak kullanacaktır.

Eğer müteahhit, mühendisin bir kararı nedeniyle mutazarrır olursa ve mühendis bir FIDIC Şartnamesine göre atanmışsa, müteahhit için uygun çözüm FIDIC Şartnamesinin 67'nci maddesine göre tahkime başvurmaktır. Zira müteahhit için mühendisin ihmali kanıtlansa bile söz konusu ihmal dolayısıyla açılacak bir davanın kazanılma şansı pek ihtimal dahilinde değildir; zira eğer iddia ekonomik kaybın telafisi için ise, bugün uygulanmakta olan dar anlamda yakınlık testinin geçilmesi ihtimali çok zayıftır.

FIDIC şartnameleri dahilinde görev ve sorumlulukları önemli olan mühendis ile ilgili açıklamalara burada kısaca değinilecek ve konu ayrıntılı olarak izleyen bölümde ele alınacaktır.

## 4. Fiyatın Ayarlanması

Uzun süreli bir sözleşmede veya bir inşaat sözleşmesinde değişik

fiyatlandırma yöntemleri kullanılabilir. Bu metodlar; götürü usul, maliyet + kâr yöntemi ve birim fiyat yöntemidir.

Götürü usul, yaygın olarak tercih edilmektedir zira fiyat mekanizmasında kesinlik sağlamaktadır; fakat uzun süreli sözleşmelerde, fiyat ayarlaması ve revizyonu mekanizmalarının sözleşmeye dahil edilmemesi halinde, işveren ile müteahhit arasındaki menfaat dengesini bozabilir.

Maliyet + kâr yöntemi, müteahhidin işverene üretim maliyetlerinin faturasını sunmasını gerektirir zira üzerinde anlaşılan belirli bir (yüzde veya miktardaki) kâr, toplam maliyete eklenecektir. Bu yöntemde kesinlik unsuru eksiktir. Bu yöntem, alıcı olarak işverenin, inşaat maliyetlerindeki artışların bütün riskini taşımayacağı anlamına gelmemektedir. Finansal kuruluşlar bu fiyatlandırma yöntemini pek tercih etmemektedirler.

Birim fiyat yönteminde, taraflar birim inşaat maliyeti için bir oran üzerinde anlaştıkları için ödenecek toplam fiyat, inşaatta kullanılacak inşaat birimlerinin sayısına bağlı olacaktır. Bir inşaat birimi için tespit edilecek fiyat, müteahhidin kârını da yansıtan bir fazlalığı da içermelidir. Birim fiyat, bir beton kalıp için kullanılan çimento miktarı gibi maddi bazda veya belirli bir iş için çalışma zamanı gibi emek bazında hesaplanabilir. Açıktır ki, bu fiyatlandırma yöntemi, bütün tip inşaat sözleşmeleri ve uzun dönemli sözleşmeler için uygun değildir.

FIDIC Şartnameleri esas alınarak hazırlanacak inşaat sözleşmelerinde fiyat ayarlaması için detaylı bir mekanizmaya yer vermek büyük önem taşımaktadır. Fiyatlardaki bazı değişmeler öngörülebilirken bazı fiyat değişmeleri ise öngörülemez. Öngörülebilir fiyat değişimleri için genellikle izlenen usul, bir endeks bazlı fiyat ayarlama mekanizmasıdır. Uzun dönemli sözleşmelerde bir endeks sepeti kullanılır. Bu endeks sepetinin (örneğin mazotun, işgücünün ve çimentonun) fiyatlarındaki değişmeler düzenli olarak gözden geçirilmek suretiyle temel fiyata ilave yapılmasının gerekip gerekmediği tespit edilir.

Fiyatı etkileyen öngörülmeyen olaylar hakkında ise, sözleşmenin yeni fiyat durumuna göre değiştirilmemesi halinde kendisi açısından çok önemli bir güçlüğe neden olunacağını haklı olarak iddia edebilecek bir tarafın gerektiğinde başvurabilmesi için sözleşmeye bir "hardship kloz"un dahil edilmesi gereklidir.

## 5. Performans Garantisi, Geri Ödeme Garantisi ve Ödeme Garantisi

İnşaat sözleşmelerinde müteahhidin, bir banka, sigorta şirketi veya diğer üçüncü bir taraftan temin edeceği bir performans garantisini işverene sunması olağandır. Garantinin amacı, müteahhidin sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ifada başarısız olması ihtimaline karşı işverenin zarara

uğramasını önlemektir.

Performans garantisi, kimi durumlarda bir geri ödeme garantisi ile birlikte verilebilir. Geri ödeme garantisi, eğer işveren sözleşme bedeline mahsuben avans ödemeleri yapmışsa ve müteahhidin sözleşme şartlarını yerine getiremeyeceği hakkında endişesi varsa, bu ihtimale karşı işvereni korumak amacıyla verilir.

Kimi zamanda müteahhidin işverene karşı gelecekteki maddi taleplerini garantiye almak için, işverenin İsviçre gibi tarafsız bir ülkedeki bir bankada ödeme garantisi sunması istenebilir. Fakat işverenin bir kamu kuruluşu olduğu veya bir yabancı ülkenin kredisinin söz konusu olduğu durumlarda, işverenden ödeme garantisi nadiren talep edilir.

## 6. Müteahhitin Parasının Teminat Olarak Alıkonulması

Uluslararası inşaat sözleşmelerinde genellikle müteahhidin işi zamanında bitirmemesi tehlikesi karşığında bir miktar parası alıkonulmaktadır. İşveren, bir uluslararası inşaat sözleşmesinin çerçevesinde, inşaatın müteahhitçe söz verildiği gibi yürüdüğünden emin olmak için, 6 veya 12 ay gibi belirli bir süre için toplam sözleşme bedelinin yüzde 5-10 gibi bir oranını alıkoyma hakkına sahiptir.

Dünya Bankasının Klavuzunun 2.34'üncü maddesine göre: "Müteahhit tarafından inşaat sözleşmesine tam olarak uymayı garanti altına almak için sözleşmeler, toplam ödemenin bir yüzdesinin alıkoyma parası olarak işverenin uhdesinde tutulmasını öngörebilir. Sözleşmede belirtilen garanti ve bakım süresini kapsaması için teminat, işlerin tamamlanması için öngörülen tahmini zamanın yeterince ötesine yayılmalıdır. Alternatif olarak, bu dönem için ayrı bir teminat elde edilebilir."

FIDIC Şartnamesinde, ihale formlarının ekinde alıkonulacak paranın yüzdesi ve limitleri belirtilmiştir.

## 7. Döviz Kuru Klozları

Asıl müteahhidin ülkesinden farklı ülkelerde iş yapmakta olan taşeronlara veya değişik ülkelerdeki ortak müteahhitlere işveren ödeme yapmak zorundaysa, döviz kuru klozlarına özel olarak dikkat edilmelidir.

Hem Dünya Bankası Klavuzları (madde 2.21-2.26) ve hem de FIDIC Genel İdari Şartnamesi (madde 71 ve 72), yabancı döviz kurunda ödeme konusunda ayrıntılı hükümler içermektedir.

Uygun durumlarda muhasebe için kullanılan döviz cinsi ile ödemeler için kullanılan döviz cinsinin birbirinden ayrılması, bir çözüm sağlayabilir.

Sözleşme fiyatı, aynı zamanda muhasebe için para birimi olarak kullanılan, işverenin bulunduğu ülkenin döviz kurunda ifade edilebilir. Ödemeler, ortak müteahhitlerin veya asıl müteahhit ile taşeronların değişik döviz kurlarında yapılabilir ve bunlar, ödeme kurlarıdır. Bu sistem kullanıldığında, değişim oranının ne olacağı belirtilmelidir; diğer bir deyişle, değişimi yöneten oran ödeme gününde geçerli olan oran olacaktır.

## 8. Sigorta ve Tazminat

İnşaat sözleşmesi, aynı zamanda sigorta ve tazminat konusunda da hükümler içermelidir. Dünya Bankası Klavuzları (madde 2.36), sigorta türleri ve şartlarının ihale dokümanlarında belirtilmesini gerektirmektedir.

FIDIC Şartnamesine göre (madde 23-25), müteahhit işçilerini sigorta ettirmeli ve üçüncü taraf risklerine karşı da sigorta yaptırmalıdır; fakat müteahhit bunu yapmazsa, işveren kendisini müteahhidin hesabına sigortalatabilir (Bkz. FIDIC Genel İdari Şartname, madde 25.3).

FIDIC Şartnamesi ayrıca 22'nci ve 24 (1)'inci maddelerinde, işverenler ve müteahhitler tarafından verilecek tazminatları düzenlemektedir.

## 9. İnşaat Sözleşmelerinde Risk Dağılımı

"Bir inşaat sözleşmesi süresince aşağıdaki nedenlerle taraflar arasında uyuşmazlıklar doğabilir" (Uğur, L. O.: İnşaat Sektöründe Riskler ve Risk Yönetimi, TMB yayını, Ankara, 2006, s.120):

"- Yetersiz ve eksik sözleşme dokümantasyonu,

- Uygun olmayan tarzda sözleşme düzenlenmesi,

- Uygun olmayan ihale tarzları,

- Sözleşmeye dahil olan bir tarafın maruz kaldığı makul olmayan risk yükü,

- Projenin tipine uygun olmayan personel,

- Sözleşmeden doğan riskin o riski taşımak için yetersiz olan bir tarafın üstünde olması,

- Taraflardan birinin iflas etmesi,

- İkiden fazla taraf olduğunda ortaya çıkan koordinasyon problemleri,

- Belirsiz şartların özellikle sözleşmeye yazılması ya da sözleşmenin standart formundaki şartların değiştirilerek sağlıksız yorumlara yol açması,

- Belirsiz yan cümlelerle kararların değerlendirilmesinin iki tarafa ya da taraflardan birine bırakılması,
- Gereken sonuçları sağlamakla yükümlü olan tarafların yerine metotların belirlenmesi,
- Mimari ve mühendislik çizimlerinin ya da dizaynlarının yetersiz olması."

"İnşaat sözleşmeleri başlangıçta ne kadar özenle hazırlanmaya çalışılsa da, ileride uyuşmazlıkların çıkması ihtimali her zaman çok yüksektir" (Uğur, a.g.e., s.120).

"İnşaat sözleşmesinin amacı, tarafların haklarını, görevlerini, sorumluluklarını ve zorunluluklarını önceden belirleyerek taraflar arasında adil bir risk dağılımını sağlamaktır. Taraflardan birinin görevini ve sorumluluğunu; kendi yetersizliği, dikkatsizliği, hatası ya da dışarıdaki bir olaydan etkilenerek yerine getirememesi bu risk dengesini bozacaktır" (Uğur, a.g.e., s.120).

"İnşaat sözleşmesi, sözleşmeyi yapanın bu işi üstlenmek için uygun gördüğü fiyat ile kontrol edilebilir ve kontrol edilemez riskleri kabul etmesi arasında bir dengelemedir. Yapılacak işin ücreti kısmen de olsa, bu işi yapacak olan müteahhidin bu işte gördüğü riski yansıtmaktadır. Sabit fiyatlı götürü usulde sözleşmeler yüklenicinin kaldırabileceği risk bakımından, yüklenici performansı için teşvik edici sözleşmelerdir. Fakat sözleşmeye dayalı anlaşmalar, kimin ne kadar riski taşıyacağı dikkate alınarak yapılmalıdır" (Uğur, a.g.e., s.120).

"FIDIC Sözleşmeleri gibi standart formda olan inşaat sözleşmeleri, sözleşmede açıkça ifade olunan şartların yardımıyla, riski taraflar arasında paylaştırır. Fakat bu risk dağılımının yönetimi farklılıklar gösterebilir. İnşaat sektöründe kullanılmakta olan standart formdaki sözleşmeler, genelde risklerin çoğunu kapsarlar ve taraflar arasında bir uzlaşmayı belgelerler" (Uğur, a.g.e., 120).

"Resmi işler için hazırlanan resmi formdaki kontratlar, kanuni sorumlulukla ilgili özel isteklere göre hazırlanırlar. Genel olarak kamu görevlileri, finansman nedenleri ve siyasi nedenlerle sözleşmelerdeki fiyat belirsizliğini kabul etmek istemezler. Kamu yöneticileri genelde sabit fiyatlı götürü usulü, yani yüklenicinin çoğu riski aldığı sözleşmeleri tercih ederler. Fakat özel sektörde ise büyük, gelişen firmalar gibi müşteriler finansal olarak yararlarına olmasına ve dizayn ve inşaa kısmının hatırlanacak olmasına bakarak daha fazla risk alırlar. Müşterilerin kontratlarının doğrudan doğruya taşeronlarla yapıldığı durumlarda bu inşaat yönetimi anlaşmaları avantajlar sağlayabilir" (Uğur, a.g.e., s.121).

"İnşaat projelerinde yönetimsel ve işlevsel performanslardaki değişiklikler gibi kontrol edilebilir riskler de; kötü hava, enflasyonun maliyetler

üzerine etkisi, belirli bir yerdeki zemin koşulları gibi kontrol edilemez riskler de önemlidir" (Uğur, a.g.e., s.121).

## 10. Gecikme Tazminatı ve Prim Klozları

FIDIC Genel İdari Şartnamesinin 47.1. maddesine göre, yüklenici işlerin tamamını bitirme süresi içerisinde veya varsa işlerin bir bölümünü 43. maddede öngörülen süre içinde tamamlayamazsa, yüklenici, ilgili iş bitirme süresi sonu ile işlerin tamamı veya ilgili bölümü için düzenlenecek geçici kabul belgesinde belirtilen tarih arasında geçecek her gün veya gün bölümü için, teklifin ekinde bu gibi kusurlarla ilgili tazminat olarak belirlenen miktarı, teklifin ekinde belirtilen ilgili sınıra tabi olmak kaydıyla, işverene öder. İşveren, diğer tahsil yolları saklı kalmak, kaydıyla, bu tazminatı yüklenicinin hak ettiği veya edeceği paralardan kesebilir. Bu tazminatın ödenmesi veya kesilmesi, yükleniciyi işleri bitirme vecibesinden veya sözleşmelerden doğan diğer vecibelerinden kurtarmaz.

Eğer işi zamanından önce bitirip teslim ederse müteahhide prim ödenmesini öngören hükümlere, inşaat sözleşmelerinde müteahhidin işi geç teslim etmesi halinde gecikme tazminatı öngören hükümlerden daha az sıklıkla yer verilmektedir. Nitekim işi erken bitirip teslim etmesi halinde müteahhide prim ödenmesine ilişkin bir düzenlemeye FIDIC Genel İdari Şartnamesinde (birinci kısımda) yer verilmemiştir; fakat bu tür bir prim klozuna FIDIC Özel Uygulama Şartlarında (ikinci kısımda) veya İhale Eklerinde yer verilmesi mümkündür.

## 11. Asıl Müteahhit ile Diğer Müteahhitler Arasındaki İlişki

"FIDIC Genel İdari Şartnamesinin 31.1'nci maddesi, işverenin o şantiyedeki diğer müteahhitlerine, işçilerine olanaklar sağlamak yükümlülüğünü, mühendisin talimatı ile müteahhide yüklemiştir. Ancak böyle bir durumda müteahhitler arasındaki çalışma senkronizasyonunun mühendis tarafından düzenlenmesi gerektiği hususunda FIDIC tip şartnamesi sessiz kalmıştır" (Türegün, a.g.e., s.265).

"Aynı inşaat projesi çerçevesinde birkaç müteahhidin ayrı ayrı sözleşmelerle aynı şantiyede çalışmaları, genellikle projenin yapımında "inter-face" (işlerin kesişmesi) dediğimiz sorunla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Bu hal, özellikle bir müteahhidin işini bitirmeden diğerinin işine devam edemeyeceği hallerde ortaya çıkmaktadır" (Türegün, a.g.e., s.265). Bu sorun, genellikle tali müteahhitlerin arasında görülmektedir.

"Tip şartnamenin bu boşluğunun, süre yönünden işverenin kusuru sayılarak, sözleşmenin süre uzatımına yönelik "işveren dolayısıyla herhangi bir

gecikme, engellenme, veya önlenme" olarak tanımlanan 44.1 (d) maddesinin uygulanması yolu ile; parasal yönden ise, değişikliklere yönelik "işlerin herhangi bir kısmı için belirlenmiş yapım sırasını ve zamanlamasını değiştirmek" şeklinde mühendise yetki tanıyan 51.1 (f) maddesinin uygulanması yolu ile doldurulması gerekecektir" (Türegün, a.g.e., s.265). .

"Bir şantiyede tek asıl müteahhit ve onun tali müteahhitleri varsa doğaldır ki, işlerin organizasyonu ve senkronizasyonu görevi o tek asıl müteahhite ait olacaktır" (Türegün, a.g.e., s.266). .

"FIDIC Genel İdari Şartnamesinde "onaylanmış tali müteahhit" ve "atanmış tali müteahhit" olmak üzere iki ayrı tür tali müteahhitlik öngörülmüştür" (Türegün, a.g.e., s.266).

"Taşeron, işçilik veya parça başı iş yapan ve asıl müteahhit ile aralarındaki akdi ilişki, hizmet sözleşmesi olan bağımlı kişidir. Tali müteahhit ise, asıl müteahhidin üstlendiği işin bir kısmını (bazen de tamamını) yapmayı üstlenen kendi hesabına bağımsız olarak çalışan kişi olup, asıl müteahhit ile ilişkisi istisna (eser) sözleşmesine dayanmaktadır" (Türegün, a.g.e., s.266).

"FIDIC Genel Şartnamesinde (4. baskıda) taşeronluk ifadesine yer verilmemiş, onun yerine mühendisin onayına ihtiyaç göstermeyen işçi temin etme, sözleşmede belirtilen standartlara uygun malzemeleri satın alma ve işlerin herhangi bir kısmını, sözleşmede adı belirtilen tali müteahhide verme hususlarına yer verilmiştir. Burada altı çizilmesi gereken husus, FIDIC Şartnamesinin Türkçe çevirilerinde ve hatta inşaat hukuku ile ilgili milli mevzuatımızda "tali müteahhitlik" yerine "taşeronluk" tabirinin kullanılmasının yerinde olmadığıdır" (Türegün, a.g.e., s.266).

## D. Sözleşme Dökümanlarının Önceliği, Geçerli Lisan ve Uygulanacak Hukuk Meselesi

"Genel Şartnamenin 5.2'nci maddesine göre, sözleşmeyi oluşturan çeşitli dokümanlar karşılıklı olarak birbirinin açıklayıcısı kabul edilir; ancak karışıklıklar ve farklılıklar olması halinde bunlar mühendis tarafından açıklanıp uyarlanır ve bu konuda müteahhide talimat verilir; böyle bir durumda sözleşmede tersine bir hüküm yoksa, sözleşmeyi oluşturan dökümanların öncelik sırası şöyle olur" (Güvenç, Celalettin: FIDIC Rapor, 26.04.2002, www.icisleri.gov.tr):

(1) "(Tamamlanmışsa) Sözleşme Anlaşması,
(2) Kabul Mektubu,
(3) Teklif,
(4) İdari Şartnamenin ikinci kısmı (FIDIC Özel İdari Şartnamesi),
(5) İdari Şartnamenin birinci kısmı (FIDIC Genel İdari Şartnamesi),
(6) Sözleşmeyi oluşturan diğer dökümanlar."

"Sözleşme dökümanlarının arasında her şart altında birinci önceliğe sahip olan ve tarafların imzaladığı sözleşme anlaşması metninin açık, anlaşılır ve sade bir dille yazılmasına dikkat edilmelidir." (Güvenç, a.g.e.)

"FIDIC şartnamelerine göre yapılan ihalelerin genellikle uluslararası nitelikte olması ve tarafların farklı ülke vatandaşları olması nedeniyle, sözleşme ve şartnamelerde kullanılacak lisan ve lisanlar ile uyuşmazlık halinde sözleşme ve şartnamelere hangi ülke kanunlarının uygulanacağı ve bunların hangi ülke kanunlarına göre yorumlanacağı sözleşmede açıkça belirtilmesi gereken meselelerdendir. Genel İdari Şartnamenin 5.1'nci maddesinde bu hususta ikinci kısma (özel idari şartnameye) atıf yapılmış ve konunun ikinci kısımda düzenlenmesi öngörülmüştür." (Güvenç, a.g.e.)

"Eğer bu dökümanlar birden fazla dilde yazılmışsa, sözleşmenin yorumlanıp değerlendirileceği dil, Özel İdari Şartnamede (ikinci kısımda) "amir dil" olarak belirtilmiştir. Uygulamada uluslararası ihalelerde amir dil olarak İngilizce kabul edilmektedir. FIDIC tarafından hazırlanıp özellikle uluslararası inşaat sözleşmeleri için önerilen genel ve özel şartlarda taraflar diledikleri değişiklikleri yapabilirler. Ancak finansmanı bir uluslararası finans kuruluşu tarafından sağlanan inşaat işlerinde bu genel şartlarda yapılacak değişiklik veya eklemelerin ilgili finansal kuruluşu tarafından tasvip edilmesi, finansman açısından gerekli olabilir." (Güvenç, a.g.e.)

"İnşaat sözleşmesi hakkında hangi ülke hukukunun uygulanacağı kabul edilmiş ise, FIDIC genel şartları da o ülke hukukuna göre yorumlanır." (Güvenç, a.g.e.)

## E. Teminatlar

Genel İdari Şartnamenin 10'ncu maddesinde teminat konusu düzenlenmiştir.

"Kesin Teminat" başlıklı 10.1'nci maddeye göre, sözleşme, işin düzgün bir şekilde ifası için müteahhidin teminat vermesini öngörüyorsa müteahhit, kabul mektubunu aldığı tarihi izleyen 28 gün içinde teklifin ekinde belirtilen miktardaki teminatı sağlayıp işverene verir ve durumu mühendise bildirir. Bu teminatın formuna, işveren ile müteahhit arasında karar verilir. Ancak, teminatın alınacağı kuruluşu işveren de onaylamalıdır. Kesin teminatın sağlanmasına yönelik masraflar, sözleşmede tersine bir hüküm yoksa, müteahhit tarafından karşılanır.

10.2'nci maddeye göre, kesin teminatın geçerlilik süresi, müteahhit sözleşme uyarınca işleri gerçekleştirip tamamlayıncaya ve kusurlarını giderinceye kadar devam etmelidir.

62.1'nci madde uyarınca, kesin kabul belgesi düzenlendikten sonra bu

teminata karşı hiçbir talepte bulunulamaz. Bu teminat, söz konusu kesin kabul belgesinin düzenlenmesini izleyen 14 gün içinde müteahhide iade edilir.

10.3'ncü maddeye göre, işveren, kesin teminat tahtında herhangi bir hak talebinde bulunmadan önce, hak talebine konu olacak kusurun mahiyetini müteahhide bildirir.

"FIDIC Genel İdari Şartnamesinde sadece kesin teminat konusu düzenlenmiş olup; geçici teminat konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır." (Güvenç, a.g.e.)

"FIDIC Genel İdari Şartnamesi, kesin teminatı da ihtiyari olarak düzenlemiş olup; kesin teminat ancak taraflar arasında inşaat sözleşmesinde öngörülmesi halinde talep edilecektir." (Güvenç, a.g.e.)

"Genel şartlar arasında kesin teminatın miktarı ile sözleşme bedeline oranı hakkında bir açıklama yoktur. Sadece şartnamenin ikinci kısmında (özel uygulama şartlarında) kesin teminatın nasıl verileceği konusundaki örnek 10.1. maddeye göre, teminat teklifin ekinde belirtilen para cinslerinde ve oranlarda düzenlenir. Örnek 10.4'ncü maddeye göre ise, kesin teminatın alınacağı kaynaklara kısıtlama getirilecekse aşağıdakiler gibi ek bir fıkraya yer verilebilir" (Güvenç, a.g.e.):

"10.4. Kesin Teminatın Kaynağı

Müteahhit, 10.1'nci madde uyarınca vereceği kesin teminatı, işlerin yürütüleceği ülkede tescilli yahut iş yapma lisansına sahip bir kuruluştan alacaktır" (veya)

"10.4. Kesin Teminatın Kaynağı

Kesin teminat bir banka garantisi formunda ise, bu garanti;

(a) işverenin ülkesindeki bir banka ya da,

(b) işverenin ülkesindeki muhabir bir banka aracılığıyla yabancı bir banka tarafından düzenlenmiş olmalıdır."

## F. Müteahhidin Mevzuata Uyma Yükümlülüğü

FIDIC Genel İdari Şartnamesinin 26.1'nci maddesi, müteahhitlerin işleri yürütürken işin bulunduğu yerdeki mevzuata uyması zorunluluğunu getirmiştir.

"Kanunlara ve Düzenlemelere Uyum" başlıklı 26.1'nci maddeye göre, müteahhit, (a) işlerin gerçekleştirilip tamamlanması ve kusurların giderilmesi ile ilgili ulusal veya bölgesel tüm kanun, kararname ve tebliğler ile yerel veya diğer yasal makamların karar ve düzenlemelerinin hükümlerine ve (b) mülkleri veya hakları işler dolayısıyla etkilenen veya etkilenebilecek tüm kamu kuruluşları ile

şirketlerin tüzük ve yönetmeliklerinin hükümlerine, tüm bildirimlerin verilmesi ve tüm harçların ödenmesi de dahil, her bakımdan uygun hareket eder ve yine müteahhit, bu gibi hükümlerin ihlal edilmesinden ortaya çıkabilecek her türlü ceza ve sorumluluğa karşı işvereni masun tutar.

"İşveren, işlerin yürütülebilmesi için gerekli her türlü imar planı, kuşaklama planı ve diğer benzeri izinleri temin etmekten sorumlu olup; müteahhiti 22.3'ncü madde gereğince temin ve tazmin eder" (Güvenç, a.g.e.).

## G. Keşif Artışları

"FIDIC şartnamelerinde keşif artışlarıyla ilgili ayrı bir madde bulunmamaktadır. Sözleşmenin tarafları, keşif artışı konusunu kendi aralarında kararlaştıracaklardır." (Güvenç, a.g.e.)

"FIDIC Genel İdari Şartnamesinin 52.3'ncü maddesinde yer alan yüzde 15'i aşan keşif artışları hakkındaki düzenleme, yüzde 15'e kadar olan keşif artışlarında müteahhide genel gider ödenmeyeceğine ilişkindir. Buradan çıkan sonuç, müteahhide ancak keşif artışının yüzde 15'i geçmesi halinde saha ve genel sabit giderleri gözönüne alınarak belirlenecek oranda ödeme yapılacağıdır. Aksi halde müteahhit bir talepte bulunamayacaktır." (Güvenç, a.g.e.)

FIDIC şartnameleri, işveren idarelerin orana bakılmaksızın keşif artışlarına onay vermesine müsaittir." (Güvenç, a.g.e.)

## H. Yedek Akçe

"Bayındırlık İşleri Genel Şartnamesinde ve ülkemizdeki yerel ihalelerde uygulaması bulunmamasına rağmen, FIDIC Şartnamelerine göre hazırlanan inşaat sözleşmelerine, ihale sürecinde gerek görüldüğünde harcanmak üzere "yedek akçe" adı altında belirli bir ödenek konulmaktadır." (Güvenç, a.g.e.)

"FIDIC Genel İdari Şartnamesinin 58.1'nci maddesine göre: "Yedek akçe, sözleşmede yer alan ve keşif cetvelinde, işlerin herhangi bir kısmının yürütülmesi veya eşya, malzeme, demirbaş veya hizmetlerin temin edilmesi, yahut beklenmedik durumlar için belirlenmiş olan, ancak mühendisin talimatıyla tamamen veya kısmen kullanılabilecek veya hiç kullanılamayacak olan bir tutar demektir. Müteahhit, mühendisin işbu maddeye göre tespit edeceği şekilde, söz konusu yedek akçelerle ilgili iş, temin veya beklenmedik durumlar için yalnızca bu tutarlara hak kazanır. Mühendis, işbu fıkraya göre yaptığı tespitleri müteahhide bildirir, bir kopyasını da işverene iletir." (Güvenç, a.g.e.)

58.3'ncü maddeye göre: "Müteahhit, işin teklifte verilen fiyatlara veya

birim fiyatlara göre değerlendirildiği durumlar hariç olmak üzere, yedek akçe harcamaları ile bağlantılı her türlü fiyat listesini, faturayı, kasa fişini, pusula veya alındıyı mühendise ibraz eder."

59'ncu madde ise, yedek akçe kapsamında bazı işlerin taşeronlara (isimlendirilmiş tali müteahhitlere) yaptırılabileceğini öngörmekte ve bunun usulünü düzenlemektedir.

58'nci maddede yedek akçenin miktarı belirtilmemiş ve harcama talimatını verme yetkisi mühendise verilmiştir. Madde metninde yedek akçelerin tamamen veya kısmen kullanılabilecek veya hiç kullanılmayabilecek olması öngörüldüğü için yedek akçe harcamaları, keyfi uygulamalara konu olabilecek niteliktedir.

"İşverenin kamu kuruluşu olması durumunda şartnamede yedek akçenin miktarı, harcanma şekli ve benzeri hususlar açıkça düzenlenmelidir. Ayrıca mühendisin yedek akçenin harcanması talimatını verme yetkisini işverenin onayına bağlamak yerinde olacaktır." (Güvenç, a.g.e.).

## I. Müteahhidin Kusuru Halinde Başvurulacak Yasal Yollar

"FIDIC şartnameleri, müteahhidin sözleşme hükümlerine uymaması halinde işveren ve mühendise çok önemli yetkiler tanımıştır. Bu konuyu düzenleyen Genel İdari Şartnamenin 63.1'nci maddesi, müteahhidin iflasından başlayarak tasfiyeye veya feshe gitmesi, aciz duruma düşmesi, kayyum atanması ve benzeri mali zorluklar nedeniyle yükümlülüklerini yerine getirememesi, ayrıca mühendislikçe müteahhidin sözleşme hükümlerine uymadığı kanaatine varılması, müteahhidin geçerli bir özürü olmadan işlere başlamadığı, işleri yeterince hızlı yürütemediği, kabul edilmeyen malzemeleri 28 gün içinde kaldırmadığı, yazılı uyarılara rağmen yükümlülüklerini sürekli ihmal ettiği ve işleri izinsiz olarak taşerona verdiği durumları ele almaktadır." (Güvenç, a.g.e.)

"Yukarıda zikredilen durumlarda mühendis durumu işverene bildirip bu yazının bir kopyasını da müteahhide iletirse, işveren müteahhide 14 gün süreli bir bildiri verip işyerine ve işlere el koyabilir. Ayrıca; işveren sözleşmeyi feshetmeksizin, müteahhidi sözleşmedeki yükümlülüklerinden affetmeksizin ve sözleşmenin işveren idareye ve mühendise tanıdığı haklara ve yetkilere helal getirmeksizin müteahhidi işyerinden çıkarabilir. Bu durumda işveren, işleri kendisi bitirebileceği gibi başka bir müteahhide de vererek tamamlatabilir. Böyle bir durumda işveren, eski müteahhidin teçhizat ve donanımının, tesis ettiği geçici işlerin ve malzemenin uygun gördüklerini kullandırabilir." (Güvenç, a.g.e.)

## Sonuç

Yirmibirinci yüzyılın başında, uluslararası müteahhitlik hizmetleri sektörü, inşaatla ilgili yan servisler ve yardımcılar ve ortaklar aracılığıyla faaliyette bulunan özgün yapısı ile aynı zamanda hem fırsatlar ile hem de zorluklar ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Uluslararası müteahhitlik hizmetleri sektörünün yurtdışındaki iş olanaklarını etkileyen geniş faktörler yelpazesinde; altyapı projelerinin uluslararası finansmanı, uluslararası ihale prosedürleri ve standart sözleşme formları, uluslararası tahkim ve uyuşmazlıkların alternatif çözüm mekanizmaları, ihracat kredisi sigortası ve yabancı inşaat pazarlarına giriş engellerinin kaldırılması hususları önceliğe sahip meseleler olarak öne çıkmaktadır.

Global ölçekte altyapı ihtiyacı her geçen gün artmakla birlikte, dünya çapında altyapı alanında yeni inşaat ve bakım faaliyetleri için gereken fonları bulmakta genel olarak güçlük çekildiği gözlenmektedir. Bu durum karşısında yeni bir finansman yöntemi olarak, altyapı yatırımlarının finansmanında ve alt yapı hizmetlerinin yürütülmesinde kamu-özel sektör ortaklığı (Public-Private Partnership) modeline daha fazla işlerlik kazandırmak güncel bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmaktadır.

FIDIC tarafından 1999 yılında yayınlanan 5'inci baskı yeni kırmızı, sarı ve gümüş renkli kitapların (genel ve özel şartnamelerin), diğer bir deyişle standart sözleşme formlarının, geçmişte olduğundan daha fazla olarak inşaat riskini müteahhite yüklediği görülmektedir. Ancak Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin çoğunda halen 1987 yılında yayınlanan 4'üncü baskı kırmızı kitap, inşaat sözleşmelerinin hazırlanmasında ve uluslararası ihalelerde yaygın olarak kullanılmakta olup; yeni baskı FIDIC tip şartnamelerinin bu eski baskı versiyonunun tamamen yerini almasının biraz daha zaman alacağı anlaşılmaktadır.

Modern bir ihale sistemi, başvuran isteklilerin etkili bir ön yeterlilik değerlendirrnesine alınmasıyla başlamalı ve yüksek kaliteli ihale dökümanlarına dayanan bir ihale prosedürü ve işveren ile müteahhit arasında gelecekteki muhtemel riskleri adil olarak dağıtan dengeli sözleşme şartları ile devam etmelidir.

İnşaat projelerine ilişkin uyuşmazlıkların hızlı, hatta mümkünse çıktığı anda şantiyede çözülebilmesini temin edebilecek alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmalarına, özellikle de uluslararası inşaat projelerinde inşaat sanayinin özel ihtiyacı bulunmaktadır.

Günümüzdeki uygulamada ihracat kredisi sigortası şirketlerinin sağladığı sigortaların kapsamı politik ve ticari riskler ile sınırlı olup; çevresel, sosyal ve kültürel riskleri azaltma kapasiteleri ihmal edilebilir düzeydedir.

Geleneksel inşaat faaliyeti, işverenlerin ve onların müşavir mühendislerinin belirlediği teknik kriterlere ve şartlara dayanan talimatları yerine getirdiği için, müteahhitin inşaat işinin çevresel boyutlarını etkileme kapasitesi, üçüncü taraflar tarafından hazırlanan ihale dökümanları ve dizaynlar (çizimler) ile inşaatın yapılmakta olduğu yabancı ülkedeki ulusal mevzuat ile sınırlıdır.

Haziran 2003'de dünyanın en büyük ve en ünlü özel finans kuruluşlarından bazıları Ekvador Prensiplerini kabul etmişlerdir. Bu yol gösterici prensipler, kredi veren kuruluşların finanse ettikleri inşaat projelerinin sosyal açıdan sorumlu ve çevresel açıdan sakıncasız gelişmesini garanti etmeyi amaçlamaktadır. Nitekim Avrupa Uluslararası Müteahhitler Birliği Genel Kurulu'nun 15 Nisan 2004 tarihinde İstanbul'daki konferansının konusunun "İhracat Kredi Sigortası ve Proje Finansmanında Çevresel ve Sosyal Standartlar" olarak seçilmesi, gelişmekte olan ülkelerdeki altyapı projeleri için uluslararası finansman sağlamada yeni standartların önemini vurgulamaktadır.

2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne üye olan Çin, taahhütlerinin aksine, kabul ettiği yeni hukuki düzenlemeler ile yabancı müteahhitlerin Çin'in inşaat pazarına girmelerinin önünde yeni giriş engelleri yaratmıştır. Avrupa Komisyonu'nun ve diğer uluslararası kuruluşların işbirliği içinde yürüttükleri Çin Hükümeti nezdindeki ikna çabalarının kısmen başarılı olması sonucunda, Çin inşaat pazarına uluslararası inşaat şirketlerini daha fazla çekebilmek için, Çin'in yeni mevzuatının yabancı müteahhitler için öngördüğü ikamet şartı, yabancı mühendis sayısına getirilmiş olan sınırlamalar, belirli sermaye getirme mecburiyetleri gibi pazara giriş engeli niteliğindeki kısıtlamalar yumuşatılmıştır.

Yukarıda uluslararası müteahhitlik sektörünün gündemindeki son gelişmeler böylece değerlendirildikten sonra, konuyu ülkemizin yurtdışı müteahhitlik hizmetleri sektörü açısından ele aldığımızda sektörün gündemindeki başlıca sorunlar olarak başlıca şu hususlar dikkati çekmektedir: Bürokraside daha etkin bir koordinasyon oluşturma gereği, finansman bulma ve teminat mektubu temin etme güçlüğü, sosyal güvenlik, dış pazarlar hakkında bilgi edinme zorluğu, tanıtım eksikliği, sektörün belli bölgelerde yoğunlaşması ve yeni pazarlara açılamaması, iş alınarak faaliyet gösterilen tüm ülkeler ile "Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi" ve "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması" anlaşmalarının henüz tamamlanamamış olması, Türk teknik müşavirlik ve mühendislik firmalarının yurtdışında yeterince etkin olamaması, teknik ve tecrübe bakımından yetersiz Türk inşaat firmalarının yurtdışında iş üstlenmesi nedeniyle sektörün olumlu imajının zedlenmesi.

Yukarıda özetlenen sorunlar biran önce halledilerek, ülkemizin halihazırda oldukça yüksek olan mevcut cari açığını kapatabilmek için, geleneksel olarak döviz kazandırıcı ihracat ve turizm sektörlerinin yanısıra, önündeki engellerin kaldırılması ve mümkün olan her türlü hukuki, mali desteğin sağlanması suretiyle acilen yurtdışı müteahhitlik hizmetleri sektörünün

önünün açılması zarureti bulunmaktadır.

## KAYNAKÇA

AVRUPA ULUSLARARASI MÜTEAHHİTLER BİRLİĞİ(EIC): Sürdürülebilir İhale Sistemi -Mavi Kitap-, Almanya, Kasım 2004.

DAYINLARLI, Kemal: İnşaat Sektöründe Müşavir Mühendislik Sözleşmesi, Ankara,1998.

EREN, Fikret: "Borçlar Kanunu Açısından İnşaat Sözleşmeleri", İnşaat Sözleşmeleri (Ortak Seminer, 18-29 Mart 1996), 2. Tıpkı Basım, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayını, Ankara, 2001, s.49-86.

FIDIC: Conditions of Contract for Construction for Building and Engineering Works Designed by the Employer, First Edition 1999, Geneva, 1999.

FIDIC: Conditions of Contract for Works of Civil Engineering Construction, Fourth Edition 1987, Geneva,1987.

FIDIC: Supplement to Fourth Edition 1987 of Conditions of Contract for Works of Civil Engineering Construction, First Edition 1996, Gene-va,1996.

FIDIC: Tendering Procedure, Second Edition 1994, Geneva, 1994.

FIDIC: The FIDIC Contracts Guide, First Ed., Geneva, 2000.

GÜVENÇ, Celalettin: FIDIC Raporu, 26.04.2002, www.icisleri.gov.tr

KARAYALÇIN, Yaşar: "FIDIC İnşaat Sözleşmesi Genel Şartlarında Mühendisin Hukuki Durumu", İnşaat Sözleşmeleri (Ortak Seminer, 18-29 Mart 1996), 2. Tıpkı Basım, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayını, Ankara, 2001, s.287-308.

TÜREGÜN, Necip: "FIDIC Açısından İnşaat Sözleşmeleri", İnşaat Sözleşmeleri (Ortak Seminer, 18-29 Mart 1996), 2. Tıpkı Basım, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2001, s.249-285.

UĞUR, L. O. / BAYKAN, UN / ERDAL, M.: "FIDIC İnşaat İşleri Genel Şartnamesinde Sorumluluk ve Risk Dağılımının Proje Maliyetine Etkisi", Selçuk Ü. Tek.Bil.YO., Teknik Online Dergi, Cilt: 5, Sayı:3, 2006, s.111-132.

UĞUR, L. O.: "İnşaat Sektöründe Risklerin Yönetimi", Şantiye, Sayı:192, Haziran 2004, s.80-83.

UĞUR, L. O.: İnşaat Sektöründe Riskler ve Risk Yönetimi, Türkiye Müteahhitler Birliği Yayını, Ankara, 2006.